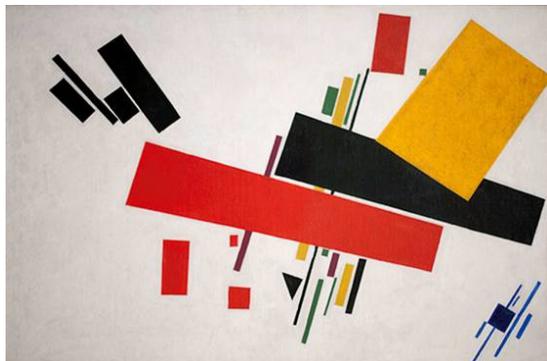

Του **Δημήτρη Μπελαντή**

Σεπτέμβριος - Νοέμβριος 2017

Δέκα θέσεις για τον ιστορικό και τον σύγχρονο κομμουνισμό - για την επέτειο των 100 χρόνων από τον Οκτώβρη 1917

Ο Καρλ Ράντεκ για τις συνέπειες της αυταρχικής στροφής κατά της εσωτερικής δημοκρατίας στο Κόμμα των Μπολσεβίκων κατά το 10ο Συνέδριο του Κόμματος (Μάρτιος 1921):

«Είχα την αίσθηση ότι εγκαθιδρυόταν ένας κανόνας που μας άφηνε αβέβαιους εναντίον ποιανού μπορούσε να εφαρμοστεί.

Όταν ορίστηκε η Κεντρική Επιτροπή, οι σύντροφοι της πλειοψηφίας έφτιαξαν μια λίστα που τους έδινε τον έλεγχο.

Όλοι οι σύντροφοι ήξεραν ότι αυτό γινόταν, όταν άρχιζε η διχόνοια μέσα στο κόμμα. Δεν ξέρουμε.... Τι περιπλοκές μπορεί να προκύψουν. Οι σύντροφοι που προβλέπουν αυτόν τον κανόνα τον βλέπουν σαν σπαθί εναντίον εκείνων που σκέφτονται διαφορετικά.

Μολονότι ψηφίζω υπέρ αυτής της απόφασης, νοιώθω ότι μπορεί να στραφεί και εναντίον μας».

1. Η σύγχρονη διεθνής υποχώρηση. Ουσιαστικά, το ζήτημα της επαναστατικής ανατροπής του καπιταλισμού (και με αυτό εννοούμε οπωσδήποτε και το ζήτημα της

επαναστατικής ανατροπής του καπιταλιστικού κράτους ως προαπαιτουμένου της όλης διαδικασίας) φαίνεται να έχει τεθεί στο περιθώριο της κοινωνικής συνείδησης στις χώρες του αναπτυγμένου καπιταλισμού εδώ και αρκετά χρόνια. Το «φαίνεται» δεν ταυτίζεται αναγκαστικά με το «είναι», αλλά ασκεί σημαντική επίδραση στους όρους ύπαρξης τού «είναι». Αυτό συνέβη σταδιακά, σε τρεις διαφορετικές ιστορικές φάσεις, που θα παρουσιαστούν αμέσως πιο κάτω.

Δεν τροφοδοτεί πια ο μαρξισμός και ο σοσιαλισμός/κομμουνισμός το κοινωνικό φαντασιακό της μεγάλης εργατικής και λαϊκής πλειοψηφίας-ουσιαστικά ούτε καν με την μορφή ενός ρεφορμιστικού δημοκρατικού δρόμου του τύπου της πάλαι ποτέ πουλαντζιανής ή ευρωκομμουνιστικής θεώρησης. Δεν είναι λάθος αυτό που έχει ειπωθεί, ότι πιο εύκολα διανοείται σήμερα κανείς το τέλος του πολιτισμού παρά το τέλος του καπιταλισμού.

Τουλάχιστον προσωρινά το ζήτημα της ανατροπής του καπιταλισμού έχει τεθεί στο περιθώριο, αν και αυτή η προσωρινότητα διαρκεί ήδη **τουλάχιστον τέσσερις δεκαετίες. Ίσως δε καλύπτει και το άμεσα προβλέψιμο μέλλον.** Ακόμη και αυτές οι μάλλον περιορισμένες οργανωμένες δυνάμεις που αναφέρονται ρητά σε αυτό το ζήτημα κάνουν το σωστό συχνά για λάθος λόγους: το κάνουν συνήθως από πολιτική αδράνεια, από στρατηγική αμηχανία, από δογματισμό και οκνηρία σκέψης, από παραγοντισμό/μαγαζακισμό, από δολιότητα, ή, σπανιότερα, από την ειλικρινή και υγιή πολιτικά ανάγκη να προσελκύσουν και να οργανώσουν ένα περιορισμένο κοινό, που ακόμη τοποθετείται αντικαπιταλιστικά μέσα στην καπιταλιστική κρίση, και να διατηρήσουν το ζήτημα ανοιχτό ιστορικά.

Οι τρεις φάσεις επαναστατικής υποχώρησης που αναφέραμε αντιστοιχούν στην **ήττα των τριών μεγάλων αντικαπιταλιστικών επαναστατικών κύκλων του 20ου αιώνα (βλ. και στο άρθρο μου «Κομμουνιστές χωρίς την επανάσταση», www.rednotebook.gr, 12.2015)**. Στην κρίσιμη πρώτη φάση μετά την ήττα της σοσιαλιστικής επανάστασης στην Δύση (1917-1923, με την επέκταση της Ισπανίας το 1936-1937), όπου ακολούθησε ο φασισμός και ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος, μια ήττα στην οποία η σοσιαλδημοκρατία και ο σταλινοποιημένος κομμουνισμός μετά το 1925 συνέβαλαν σημαντικά.

Στην δεύτερη φάση μετά τις πραγματοποιημένες η ματαιωμένες επαναστατικές απόπειρες του 1945-1950 σε Ελλάδα, Ιταλία, Γαλλία και Γιουγκοσλαβία, όπου ακολούθησε η καταναλωτική ευημερία και το κεϋνσιανό πείραμα σε όλη την Δύση –**εδώ η υποχώρηση κοινωνικά και πολιτισμικά ήταν πολύ μεγαλύτερη από την πρώτη φάση, με την εδραίωση της «μαζικής δημοκρατίας», τον θρίαμβο της σοσιαλδημοκρατίας καθώς και την σοσιαλδημοκρατικοποίηση των ιδίων των μαζικών ΚΚ, την διάλυση της παραδοσιακής**

εργατικής κοινότητας σε Δύση και σε Ανατολή.

Το τέλος του «ευρωπαϊκού Εμφυλίου» (1918-1945), όπως τον προσδιόρισε ο αντιδραστικός αλλά όχι ασήμαντος γερμανός ιστορικός Έρνστ Νόλτε από την δική του οπτική στο έργο του «Ο Ευρωπαϊκός Εμφύλιος Πόλεμος 1918-1945», είναι και το τέλος της κλασικής επαναστατικής περιόδου στην Δύση, παρά το ότι η επανάσταση νίκησε συχνά στην περιφέρεια.

Στην φάση, τέλος, μετά την υποχώρηση των μεγάλων αντικαπιταλιστικών κινημάτων του 1968-1980 (ιδίως στην Ιταλία) και μετά τις σοβαρές ήττες του δυτικού εργατικού κινήματος έναντι του νεοφιλελευθερισμού καθώς και την πτώση των κοινωνιών του «Υπαρκτού» το 1989-1991. Η τρίτη ήττα ήταν πολύ βαθειά και ριζικότερη, καθώς το τρίτο επαναστατικό κύμα (1965-1980) δεν γέννησε καμία επιτυχημένη επανάσταση στην Ευρώπη και στην Δύση **[1]** γενικότερα και το κοινωνικό και πολιτισμικό τοπίο αναδιαρθρώθηκε ριζικά μετά το 1980 από το κεφάλαιο, μαζί με την υποκειμενικότητα της μισθωτής εργασίας και μαζί με την σάρωση των «Ιδεολογιών».

Ουσιαστικά, η εμπειρία της μισθωτής εργασίας διατήρησε ισχυρά ανταγωνιστικές όψεις, αλλά η ανατρεπτική και επαναστατική «προλεταριακότητα», η σύνδεση της μισθωτής εργασίας και της τάσης ανατροπής της, της τάσης προς τον κομμουνισμό, αδυνάτισε εξαιρετικά και «φάνηκε» να εξαφανίζεται ή να αποκρύπτεται. *Σαν η εργατική ταυτότητα να μην γεννά πια καμία προλεταριακή ταυτότητα.* Η σημαντική ποσοτική αύξηση της μισθωτής εργασίας στον ενεργό πληθυσμό δεν συνεπάγεται αναγκαστικά την αύξηση της «προλεταριακότητας» ως μιας ποιοτικής μορφής συνείδησης και δράσης. Κινήματα όπως το αντιπαγκοσμιοποιητικό (1999-2006) ή οι εξελίξεις πρόσφατα (2010-2017) στην Ελλάδα και την Νότια Ευρώπη λειτούργησαν προσωρινά συσπειρωτικά για ορισμένες μορφές εργατικής και λαϊκής αντίστασης αλλά δεν αναγέννησαν σε καμία περίπτωση πραγματικές και μαζικές τάσεις ταξικής ανατροπής. Συνδέθηκαν μάλιστα σημαντικά με ρεφορμιστικές αυταπάτες αναβίωσης του κεϋνσιανισμού σε πλανητική κλίμακα.

Σήμερα, από το παλιό εργατικό κίνημα, απομένουν αποσπασμένοι και αφερέγγυοι γραφειοκρατικοί μηχανισμοί και περιορισμένες αλλά υπαρκτές εστίες γνήσιας ταξικής αντίστασης, τις οποίες σχεδόν κανείς δεν συντονίζει, κανείς δεν τις ερευνά και δεν τις καταγράφει καν με κάποια πληρότητα.

Η μακρά ήττα-συνδυασμένη με πολλές προσωρινές νίκες- της εργατικής επανάστασης στην Δύση, στους δύο αιώνες που πέρασαν από την γέννηση του

Μαρξ μέχρι σήμερα, δεν έχει αποτιμηθεί σοβαρά, πέρα από ατελείς και προσχηματικές ερμηνείες που αποδίδουν τις ευθύνες σε συγκυριακές διεφθαρμένες/προδοτικές και ανίκανες εργατικές ηγεσίες και μόνο και δεν ερευνούν ποτέ τις διαστρωματώσεις και αντιθέσεις μέσα στο ίδιο το εργατικό υποκείμενο και στην μακροχρόνια σχέση ταξικής πάλης και κοινωνικής κίνησης του κεφαλαίου.

Επίσης, δεν αποτιμήθηκε μια ορισμένη **πρωτεϊκή** (αναμορφούμενη, αναπροσδιοριζόμενη, προσαρμοζόμενη, επανατοποθετούμενη) ικανότητα του κεφαλαίου ως κοινωνικής σχέσης και ως ταξικού υποκειμένου, ικανότητα που δεν διέθεταν οι άρχουσες τάξεις των προκαπιταλιστικών σχηματισμών και που συχνά λαμβάνει ριζικές μορφές.

Τι να κάνουμε λοιπόν;

Οι παρακάτω σκέψεις αποτελούν μια πρώτη μορφή ενός πολύ συνολικότερου σκεπτικού μου για τον μαρξισμό και τον κομμουνισμό, που θα παρουσιασθεί σε έργο μου για τα ρεύματα του κομμουνισμού και τις σύγχρονες αναγκαίες κομμουνιστικές αρχές και διεκδικήσεις, το οποίο είναι ήδη έτοιμο και θα εκδοθεί μέσα στην επόμενη διετία.

2. Ο Οκτώβρης και η σημασία του. Το κλείσιμο ενός αιώνα από την Οκτωβριανή επανάσταση επιτάσσει να μιλήσουμε με ειλικρίνεια. Αποδείχθηκε ότι οι ιδέες του Οκτώβρη 1917, της Ρώσικης Επανάστασης και του κομμουνιστικού κινήματος του 20ου αιώνα, αν και αποτέλεσαν αρχικά μια ριζική τομή με την γραμμικότητα, την αδράνεια και τον φιλομεταρρυθμιστικό εξελικτικισμό της Σοσιαλιστικής Διεθνούς, αν και αποτέλεσαν την κατά Γκράμσι «επανάσταση εναντίον του «Κεφαλαίου» και των δήθεν «μη ώριμων οικονομικών συνθηκών», αν και αντιτάχθηκαν έμπρακτα στην λογική της απλής κοινοβουλευτικής κατάληψης και διαχείρισης του κράτους και της παραγωγής χωρίς ριζικές τροποποιήσεις και μετασχηματισμούς, έφτασαν σε ένα ορισμένο ιστορικό όριο ρήξης με το κεφάλαιο, ένα ορισμένο επίπεδο ταξικής αντεπίθεσης, και δεν το ξεπέρασαν ποτέ.

Τα εργαλεία και οι ιδέες του Οκτώβρη, αν και αρχικά γέννησαν εξαιρετικά ενδιαφέροντα έως και συναρπαστικά πειράματα ανατροπής του καπιταλισμού και ενίσχυσης των σοσιαλιστικών και κομμουνιστικών μορφών, βάλτωσαν και στόμωσαν αλλού από αρκετά νωρίς και αλλού στην πορεία , και οι πιο γνήσιες επαναστατικές κατευθύνσεις καταπνίγηκαν και στη Ρωσία αλλά και παντού αλλού στην Δύση (κίνημα εργατικού ελέγχου και συμβουλίων στην Ρωσία, κίνημα κολλεκτιβισμού στην ισπανική επανάσταση το 1936-1937 σε αντίθεση

προς το αστικοδημοκρατικό και κομμουνιστικό μπλοκ, κίνημα συμβουλίων και ένοπλης εξέγερσης στην Γερμανία το 1918-1923, Ιταλία, Ουγγαρία κ.α.).

Η κατάλυση του εργατικού ελέγχου ήδη από το 1918 στην Ρωσία με κατευθύνσεις του ίδιου του Λένιν και της πλειοψηφίας του κόμματος, η κατάλυση της σοσιαλιστικής δημοκρατίας και των σοβιέτ το αργότερο το 1921 με το 10ο Συνέδριο των Μπολσεβίκων, η δημιουργία από την πλειοψηφία των Μπολσεβίκων -χωρίς, σε καμία περίπτωση, η «αντισταλινική» μειοψηφία να διαφωνεί ριζικά στις γενικές γραμμές - των όρων για μια γιγάντια πρωταρχική συσσώρευση του κεφαλαίου στην Σοβιετική Ένωση, αρχικά με την μορφή του κρατικού καπιταλισμού και μετά με την μορφή του ιδιωτικού κλασσικού καπιταλισμού (από το 1989) , έδειξαν ότι βασικές καπιταλιστικές μορφές, σχέσεις και δομές όπως η εξουσία στο εργοστάσιο, η σχέση ειδικών/γραφειοκρατών και εργατών, η συστηματική απόσπαση πλεονάσματος από τους αγρότες χάριν της εκβιομηχάνισης, η προώθηση της εκβιομηχάνισης με τις εξουσιαστικές, έντονα αντιπεριβαλλοντικές και αντιοικολογικές, «βαρειά παραγωγικές» και απόλυτα ιεραρχικές μορφές που ακολουθήθηκαν, ο ταιλορισμός και ο μισθός με το κομμάτι, η διατήρηση του στεγανού στις μάζες και γραφειοκρατικού κρατικού μηχανισμού, η συσσώρευση αξίας και κεφαλαίου ως αυτοσκοπός της παραγωγής σε αντίθεση με τις κοινωνικές ανάγκες, η πολιτική βία κατά των διαφωνούντων, όχι μόνο δεν αμφισβητήθηκαν από τους Μπολσεβίκους από ένα σημείο και μετά, αλλά αντίθετα αναπαράχθηκαν με τον πιο σκληρό και ανελαστικό τρόπο.

Ο Στάλιν υπήρξε η πιο ωμή, αποτρόπαιη αλλά και αποτελεσματική όψη αυτής της αναπαραγωγής αλλά καθόλου η αποκλειστική- η εξουσία του Τρότσκι ή του Μπουχάριν, αν εγκαθίστατο, δεν θα άλλαζε το μοντέλο παρά μόνο στις μορφές και στα μέσα, με βάση τις κεντρικές στρατηγικές επιλογές που συμπυκνώθηκαν στους Μπολσεβίκους από το 1918 ως το 1923-24, και χωρίς καθόλου να τις αμφισβητεί.

Φάνηκε ότι η ΝΕΠ δεν ήταν η μέγιστη υποχώρηση προς τον καπιταλισμό, όπως φοβόταν ο Τρότσκι και η ομάδα του, αλλά απλώς ένα προσωρινό μεταβατικό στάδιο προς την γραμμή της «εντατικής εκβιομηχάνισης-κολλεκτιβοποίησης», που υλοποίησε γνήσια την πρωταρχική συσσώρευση του κεφαλαίου. Η εσωτερική σφαγή της γραφειοκρατίας και της « παλιάς φρουράς των Μπολσεβίκων» ως δύναμη ή ως υπαρκτού τμήματος της γραφειοκρατίας απέδειξε ότι ένα τεράστιο πείραμα πρωταρχικής συσσώρευσης του κεφαλαίου ζητά μεγάλες θυσίες και τιμήματα και από τους ίδιους τους οργανωτές του, ότι η άρχουσα τάξη αυτών των σχηματισμών ήταν μια ασταθής άρχουσα τάξη.

Επίσης, η μεγάλης αξίας αντιφασιστική νίκη στον Β'ΠΠ σε καμία περίπτωση δεν επιβεβαιώνει

τον «σοσιαλιστικό» χαρακτήρα της ΕΣΣΔ. Όπως, επίσης, είναι αλήθεια ότι ο αγώνας των ανθρώπων για κοινωνική δικαιοσύνη και σοσιαλισμό στον 20ο αιώνα, όσο μεγαλειώδης και να ήταν, επηρεάστηκε σημαντικά, λόγω της μοναδικής «επιτυχίας» της ΕΣΣΔ και της ήττας της επανάστασης στον πυρήνα της Δύσης, από λανθασμένες αντιλήψεις για την ανατροπή της ταξικής κοινωνίας, από λανθασμένες ερμηνείες, εφαρμογές και αναγνώσεις του μαρξισμού, οι οποίες τροφοδοτήθηκαν και από ατέλειες, αντιφάσεις και κενά του ίδιου του κλασικού μαρξισμού και του έργου του Μαρξ και των επιγόνων του.

Οι περισσότερες από τις υπαρκτές οργανώσεις της Αριστεράς, ιδίως αυτές που προέρχονται και ανάγονται στα «μεγάλα ρεύματα του 20ου αιώνα», στέκονται απέναντι στον Οκτώβρη του 1917, με έναν τρόπο αμήχανο, συντηρητικό-γραφειοκρατικό και μίζερο και όχι με έναν τρόπο ριζικής κριτικής αναδιαμόρφωσης του περιεχομένου του, όπως έκανε ο Λένιν στην εποχή του απέναντι στον μαρξισμό της Β' Διεθνούς αλλά και απέναντι σε επαναστατικά εγχειρήματα του 19ου αιώνα, όπως η Κομμούνα του 1871.

Οι μαρξιστικές οργανώσεις συχνά καλλιεργούν μια σκονισμένη «αγιογραφία» του Οκτώβρη, η οποία θα εξόργιζε τους βασικούς πρωταγωνιστές του, τον Λένιν, τον Τρότσκι και τον Στάλιν (ναι, και τον Στάλιν), με τις ιδέες που είχαν αυτοί κατά τον Οκτώβρη. Αυτή η ίδια «αγιογραφία» βασικά χρησιμεύει για να παρουσιαστούν τα φθαρμένα έντονα ιστορικά μαρξιστικά ρεύματα και οι δήθεν γνήσιοι οργανωτικοί επίγονοί τους ως οι «γνήσιοι και αποκλειστικοί κληρονόμοι του Οκτώβρη», κάτι που τις βολεύει ενόψει της πολιτικής και θεωρητικής τους οκνηρίας και ανικανότητας. Αυτή η θέση τους δεν είναι ισχυρή. Σήμερα, ο Οκτώβρης έχει πολλούς/ές κληρονόμους, αλλά κανέναν «γνήσιο» ή δήθεν «εξουσιοδοτημένο».

Στην πραγματικότητα, ο μόνος κληρονόμος είναι οι εργατικές τάξεις, τα λαϊκά στρώματα, οι καταπιεσμένες και εκμεταλλευόμενες κοινωνικές δυνάμεις, τα όποια ριζοσπαστικά κινήματα των καπιταλιστικών χωρών υπό τον όρο όμως της «αποδοχής» της «κληρονομίας». Της προσαρμογής του αιτήματος ανατροπής στα σύγχρονες συνθήκες, της μελέτης και δράσης.

3. Η οικοδόμηση του σοσιαλισμού στον 20ο αιώνα. Με αυτήν την έννοια, η οικοδόμηση του σοσιαλισμού στην ΕΣΣΔ είχε υποχωρήσει σημαντικά ήδη πριν από τα Πεντάχρονα Πλάνα του 1928-1932, ενώ η εισαγωγή των πλάνων (1928-1929) διακόπτει ριζικά και οριστικά την διαδικασία σοσιαλιστικού μετασχηματισμού (σοσιαλιστική μετάβαση ή οικοδόμηση) και παγιώνει την ιδιόμορφη καπιταλιστική εξουσία στην ΕΣΣΔ.

Να εξηγηθούμε εδώ: ακόμη και πριν από τον Στάλιν οι κυρίαρχες παραγωγικές σχέσεις ήταν καπιταλιστικές κάτω από την κρατική ιδιοκτησία. Όμως, αυτό που υπήρχε ήταν η διάθεση και στρατηγική ανατροπής τους, και γι' αυτό υπήρχε ακόμη σοσιαλισμός με την έννοια του μετασχηματισμού-μετάβασης. Το 1928, η διαδικασία μετάβασης σταματά και οι καπιταλιστικές σχέσεις παγιώνονται (και Σαρλ Μπετελέμ «Ταξικοί Αγώνες στην ΕΣΣΔ», τ. 2, Αθήνα 2005, τ. 3 Αθήνα 2017, εκδόσεις Κουκκίδα).

Οι διάδοχοι του Στάλιν συνέχισαν την γραμμή «οικοδόμησης» του Στάλιν με πολύ ηπιότερα πολιτικά και διοικητικά μέσα αλλά και με λιγότερο «πάθος οικοδόμησης», με έναν αυξανόμενο κυνισμό και στασιμότητα. Παράλληλες μορφές παλινδρόμησης, εκφυλισμού ή παλινόρθωσης ακολουθήθηκαν σχεδόν από την αρχή ή πάντως από ένα σημείο και πέρα σε όλα τα «σοσιαλιστικά πειράματα» του 20ου αιώνα.

Σημαντική εξαίρεση μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτέλεσε η μαοϊκή Κίνα, όπου ιδίως η Πολιτιστική Επανάσταση (1966-1969) έθεσε το ζήτημα της συνέχισης της επανάστασης μετά την κατάληψη της κρατικής εξουσίας και της συνέχισης αμφισβήτησης των καπιταλιστικών δομών εντός της μετάβασης. Η ριζική ήττα της οφείλεται όχι μόνο στις ακρότητες που συχνά υιοθετήθηκαν και απομόνωσαν την πρωτοπορία της, αλλά ιδίως στο γεγονός ότι η ηγετική ομάδα του ΚΚ Κίνας και η ίδια η σκέψη και η πρακτική του πρόεδρου Μάο διαπερνιόταν από μεγάλες αντιφάσεις και στην πραγματικότητα φοβήθηκαν εξαιρετικά το «τέρας των μαζών» που ξύπνησαν, με αποτέλεσμα γρήγορα να εγκαταλείψουν το πείραμα.

Ουσιαστικά, η μπολσεβίκικη/λενινιστική παράδοση αναγέννησε την επανάσταση στον 20ο αιώνα, τροφοδότησε πολλές επαναστάσεις του 20ου αιώνα (ιδίως στην καπιταλιστική περιφέρεια και όχι στην Δύση) αλλά έβαλε και ένα σαφές όριο στην επαναστατικοποίηση της αστικής κοινωνίας, του αστικού κράτους και των αστικών σχέσεων γενικότερα. Επίσης, η στρατηγική του κινήματος στην Δύση, παρά την αμφιλεγόμενη εμπειρία των διαφόρων Μετώπων, παρά τους γκραμισιανούς εμπλουτισμούς, δεν χάραξε ποτέ ένα πραγματικά εναλλακτικό στρατηγικό παρακλάδι πέρα και αντίθετα στην πλήρη σκοπιμοτήτων «σοβιετική γραμμή».

Ακόμη και το Μεταβατικό Πρόγραμμα της τροτσκιστικής Διεθνούς, με τις όποιες σημαντικές θετικές όψεις του, έμεινε βασικά ένα απλό και ανεφάρμοστο περίγραμμα, μόνο στα χαρτιά. Αυτό συνδέεται και με όψεις δύναμης του καπιταλισμού και «διάβρωσης» σημαντικού τμήματος των λαϊκών τάξεων από τον καπιταλισμό ως τρόπο ύπαρξης και σίγουρα δεν μπορεί να αναχθεί κυρίως ή αποκλειστικά στις αναμενόμενες, άλλωστε σε κάποιον βαθμό,

ανικανότητες, στροφές ή προδοσίες των ίδιων των μαρξιστικών και αντικαπιταλιστικών γενικότερα οργανώσεων ή κομμάτων. .

4. Νεοκαπιταλισμός και βιοπολιτική αλλαγή των υποκειμένων στις τελευταίες δεκαετίες. Ο σύγχρονος καπιταλισμός βιώνει την βαθειά διεθνή κρίση του, κρίση του όμως που δεν τροφοδοτείται πλέον κυρίως από μια μορφή επαναστατικής ταξικής πάλης όσο από το στόμωμα της παραγωγικής του δυνατότητας, από μια διαρκή κρίση του ποσοστού κέρδους, που συνδέεται άρρηκτα με την πολύ μεγάλη τεχνολογική καινοτομία και την συμπίεση/περιορισμό του μεταβλητού κεφαλαίου διεθνώς και από μια στροφή σε μεγάλο βαθμό στην άυλη παραγωγή καθώς και στο μη άμεσα παραγωγικό κέρδος. Οι αγώνες του '60 και του '70, καθώς και κάποιοι μεταγενέστεροι, έχουν αφήσει ένα αποτύπωμα στην μη ανάκαμψη του ποσοστού κέρδους, όμως, μάλλον, δεν είναι η κύρια αιτία του φαινομένου.

Παρ' όλα αυτά, παρά την δομική κρίση του, ο σύγχρονος καπιταλισμός διαθέτει το εξουσιαστικό πλεονέκτημα *μιας ριζικής απόπειρας αλλαγής για πρώτη φορά του ανθρώπινου ψυχισμού και μιας σοβαρής απόπειρας παγίωσης της ναρκισσιστικής προσωπικότητας ως πολιτισμικού και ως ψυχικού προτύπου*. Μιας προσωπικότητας δηλαδή ριζικά αποκομμένης από την κοινωνική πραγματικότητα ή ακόμη χειρότερα αντανανακλώσας την εξωτερική πραγματικότητα ομοιοστατικά, *ως συνέχειας και επέκτασης του «χωρίς όρια εαυτού»*. *Κατάρρευση των ορίων μεταξύ εαυτού και εξωτερικής πραγματικότητας, όπως έχουν δείξει ιδίως οι κοινοτιστές και αντιφιλελεύθεροι αμερικάνοι κοινωνιολόγοι Κρ. Λας, Ρ. Σέννεντ κ.α.*

Η σχέση πραγματικής και εικονικής πραγματικότητας ποτέ δεν ήταν τόσο ρευστή όσο σήμερα. *Το Μάτριξ δεν είναι μια απλή φράση από μια ευφάνταστη ταινία, αλλά μια σημαντική ψευδαισθησιακή βίωση των όρων ύπαρξής μας, πολύ κοντινή σε αυτό που ο Γκυ Ντεμπόρ χαρακτήριζε «κοινωνία του θεάματος» και «συνολική πραγματοποίηση» στον ώριμο καπιταλισμό.*

Όποιο κίνημα, κοινωνικό ή πολιτικό δεν αναμετρηθεί με αυτήν την αύξουσα ναρκισσιστική κοινωνική και πολιτιστική τάση, η οποία γιγαντώνεται μέσα από την ηλεκτρονική δημόσια σφαίρα και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αμφισβητήσει ριζικά τον σύγχρονο καπιταλισμό, είναι κατά πολύ υποδεέστερο της καπιταλιστικής ισχύος. Ιδίως, ο λεγόμενος «φιλελεύθερος δικαιωτισμός» -χωρίς αυτό να αίρει τον αγώνα κατά υπαρκτών ανισοτήτων και διακρίσεων σε σχέση με ειδικές κοινωνικές ομάδες, που αντιμετώπιζαν/ουν διώξεις και διακρίσεις ως το πρόσφατο παρελθόν ή και ως σήμερα - είναι το προνομιακό πεδίο της «τεμαχοποίησης» του κοινωνικού σώματος και των ναρκισσιστικών φαινομένων.

Ο «δικαιωματισμός», από την κεντρώα ως την αριστερή και την αναρχική του όψη, πρέπει να είναι βασικός εχθρός μας-όχι απλώς αντίπαλος. Ο σύγχρονος καπιταλιστικός ολοκληρωτισμός, ιδίως στην Δύση, δεν είναι κυρίως ένας φασιστικός/ναζιστικός εθνικισμός σαν εκείνον της δεκαετίας του 1930 όσο κυρίως ένας κοσμοπολίτικος και φιλελεύθερος-εμπορευματικός ολοκληρωτισμός. *Αυτός που νίκησε στην δυστοπική προφητεία του ήταν ο Χάξλεϋ και όχι ο Όργουελ.* Αυτό δεν αναιρεί την ανάγκη να καταπολεμά κανείς δραστικά τα πιο παραδοσιακά φασιστικά μορφώματα ή κράτη (π.χ. Ουκρανία, Τουρκία, ISIS, κλπ).

5. Αναγκαία η σχετική επιβράδυνση και μερική άρση/καταστροφή των παραγωγικών δυνάμεων. Σχετικό με το παραπάνω είναι και το ζήτημα της γιγάντωσης των τεχνολογικών παραγωγικών δυνάμεων από τον καπιταλισμό, παρά τις παράλληλες τάσεις αποϋλοποίησης και παραγωγικής αποβιομηχάνισης με την παραδοσιακή έννοια.

Αυτή η γιγάντωση, παρά την θαυμαστική θέασή της από την Αριστερά της μαρξιστικής ιδίως γενεαλογίας, μια Αριστερά που υπερεκτίμησε την θετικότητα της τεχνολογικής ανάπτυξης, δεν έχει στην πραγματικότητα παρά ορισμένες μόνο υπαρκτές θετικές όψεις (όπως στον τομέα λ.χ. προστασίας και πρόληψης της υγείας, στην δυνατότητα να ζεις ικανοποιητικά δουλεύοντας πολύ λιγότερο, στην μείωση του αναγκαίου χρόνου εργασίας κλπ).

Η αξιοποίηση αυτών των «δυνάμεων» από την πλευρά του κεφαλαίου αλλά και ο ιδιαίτερος καπιταλιστικός τους χρωματισμός οδηγεί σε μια γιγάντωση της κυριαρχίας πάνω στον άνθρωπο και την φύση, στην κλιματική καταστροφή του πλανήτη και σε μια καταστροφή του ανθρώπινου πολιτισμού, καθώς και σε μορφές «τερατοποίησης» του ανθρώπινου είδους και προετοιμασίας του ολοκληρωτικού πολέμου. Ιδίως η φύση, η φυσική πραγματικότητα, η εμμενής φύση ανθρωπογενής και μη, δεν αποτελεί μια «αυθαίρετη κατασκευή» ούτε επιτρέπει μια απεριόριστη ανάπτυξη και έλεγχο εκ μέρους του ανθρώπου, με την σαφή πια απειλή, στην αντίθετη περίπτωση, της ολοσχερούς καταστροφής του πλανήτη.

Οποιαδήποτε ριζοσπαστική μεταβολή σήμερα απαιτεί όχι μόνο την απλή αλλαγή χρήσης των τεχνολογιών προς το καλύτερο, αλλά στην πραγματικότητα την μεγάλης έκτασης **καταστροφή ή άρση παραγωγικών και τεχνολογικών δυνάμεων**, που από την εσωτερική τους λογική υπηρέτουν και αναπαράγουν σχέσεις εξουσίας, την διαφορετική χρήση των υπόλοιπων, όπως και την αναγκαία μεγάλη επιβράδυνση της ανάπτυξης.

Η μηχανοποίηση του ανθρώπου και της διάνοιας, η ανεξέλεγκτη δράση της πληροφορικής, της βιολογίας και της γενετικής μηχανικής οφείλουν να ελεγχθούν/μπλοκαριστούν

αποφασιστικά, να από-αναπτυχθούν. Συναφές με αυτό είναι και το ζήτημα των αυξανόμενων τεχνητών και πλαστών κοινωνικών αναγκών, οι οποίες αποπτωχεύουν τον άνθρωπο.

Υπό αυτήν την έννοια, το σύγχρονο εργατικό κίνημα, αν θέλει όντως να ξαναγίνει ανατρεπτικό, πρέπει να πάρει διαζύγιο από την **υπερκαπιταλιστική ιδεολογία της Προόδου**, η οποία συνυπάρχει αντιφατικά με το μεταμοντέρνο, υπό την έννοια της «αποτελεσματικότητας», παρά την φαινομενική αντίφαση Προόδου και Μεταμοντέρνου.

Η Πρόοδος και ο Υπερορθολογισμός, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι απορρίπτουμε ισοπεδωτικά την τεχνολογική ή επιστημονική καινοτομία και τις κατακτήσεις της ανθρώπινης νόησης, είναι οχήματα της πορείας του πολιτισμού προς την καταστροφή του, στο όνομα της ριζικής ανακατασκευής του Δεν είμαστε λουδίτες, αλλά πρέπει να δούμε τις αναγκαίες διαστάσεις της σχετικής από-τεχνολογοποίησης σε σχέση με το κομμουνιστικό μέλλον.

6. Όψεις του σύγχρονου κομμουνισμού: από την θεολογία στο σχέδιο. Επίσης, το ζήτημα του κομμουνισμού, αν μπορεί να διατηρήσει σήμερα μια επικαιρότητα, χρειάζεται μια **αντιστροφή προτεραιοτήτων**. Το κλασικό μαρξιστικό παράδειγμα, ιδίως στην εκδοχή της Β', Γ' και Δ' Διεθνούς, συνεδύασε ένα σύστημα «νομοτελειών» και «μηχανιστικά κατανοημένων τάσεων ή νόμων» κρίσης και υπονόμησης του καπιταλισμού, που θα οδηγούσαν μέσω της ταξικής πάλης (αν όμως η εξέλιξη θα ήταν «νομοτελειακή», η ταξική πάλη δε θα ήταν παρά το όχημα των «νόμων», δεν θα είχε καμία δική της δυναμική, πράγμα που επεσήμανε ο Καστοριάδης ήδη από τα μέσα του 1960-1970 στο «Μαρξισμός και Επαναστατική Θεωρία») στο υπεσχημένο «θαυμαστό μέλλον».

Αυτό το μέλλον ποτέ δεν περιγράφηκε παρά σε πολύ αδρές γραμμές, γεγονός που συνδέεται με την παράλογη βεβαιότητα ή υποψία ότι αυτό το «θαυμαστό» και έντονα θρησκευοποιημένο μέλλον θα έρθει έτσι κι αλλιώς ή και με την χρήση του «αδρού περιγράμματος» για να νομιμοποιηθούν ή και να αποκρυβούν ριζικά άλλες κοινωνικές μορφές και επιλογές. Στην θέση της «νομοτέλειας» πρέπει να μπει μια στρατηγική ενδεχομενικότητα ή δυνατότητα που ανοίγεται μέσα από τις καπιταλιστικές αντιφάσεις, ενώ στην θέση της «αδρής περιγραφής» χρειαζόμαστε μια πολύ σαφέστερη και ειδικότερη περιγραφή του κομμουνισμού κάτω από τις σύγχρονες συνθήκες. Δηλαδή η αφηρημένη σχέση «νομοτέλεια-μη περιγραφόμενο θαύμα» του κυρίαρχου μαρξισμού μιας μακράς περιόδου πρέπει να αντικατασταθεί από την συγκεκριμένη σχέση «εναλλακτική δυνατότητα- σαφές σχέδιο».

Ειδικότερα, τίθενται τα ακόλουθα ερωτήματα:

- Θα συνεχίσει να υπάρχει στον κομμουνισμό η δημόσια πολιτική σφαίρα ή η πολιτική θα εξοβελισθεί μαζί με το κράτος χάριν της παντοδύναμης «δημιουργικής οικονομίας»; Ταυτίζεται η πολιτική με το κράτος; Και πόσο διαφορετικό είναι αυτό ως όραμα από την σύγχρονη καπιταλιστική «παντοδυναμία της αγοράς»; Μήπως η λογική της αντικατάστασης της πολιτικής από την συλλογική οικονομία, η οποία υπάρχει έντονα στον Μαρξ, είναι μια μορφή καπιταλιστικής ιδεολογίας, όχι πολύ διαφορετικής από τον θριαμβεύοντα σήμερα φιλελευθερισμό;

- Τι θα γίνει με τις κρατικές και γραφειοκρατικές δομές; Τι σημαίνει η διαδικασία μαρασμού και απονέκρωσής τους μετά από χιλιετίες κρατικής-εξουσιαστικής οργάνωσης; Είναι κάτι το προφανές και το εύκολο; Γιατί αυτές οι μορφές αναπαράχθηκαν τόσο τραγικά μέσα στο εργατικό κίνημα του εικοστού αιώνα;

- Θα αναπτυχθούν ή θα επιβραδυνθούν/ αποδυναμωθούν οι παραγωγικές δυνάμεις; Και υπάρχουν παραγωγικές δυνάμεις, οι οποίες δεν έχουν πάνω τους μια ορίζουσα των παραγωγικών σχέσεων; Τι θα σημαίνει ο όρος «κομμουνιστικές παραγωγικές δυνάμεις» και πόσο θα καθορισθεί από τις κομμουνιστικές παραγωγικές σχέσεις;

- Μια διεθνής κοινότητα ενιαία και ένας ενιαίος και ομοιόμορφος πολιτισμός ή μια συνομοσπονδία κοινοτήτων με ιδιαίτερους εθνικούς και τοπικούς προσδιορισμούς; Ισχύει ότι η εθνότητα είναι *κατασκευή του καπιταλισμού και του κράτους του* και θα εκπνεύσει μαζί του ή αυτό είναι ουσιαστικά μια κοσμοπολίτικη ολοκληρωτική, απάνθρωπη και ισοπεδωτική αντίληψη; Υπάρχουν σήμερα άλυτα εθνικά ζητήματα και πώς συνδέεται το ταξικό με το εθνικό ζήτημα; Ο κομμουνισμός θα διαλύσει το «προκαπιταλιστικό» και στην συνέχεια «καπιταλιστικό» έθνος; Ή, κατά την άποψή μας, θα χρειαστεί να το εμπλουτίσει και να το αναδιαμορφώσει;

- Πώς θα διαχυθεί η γνώση στους πολλούς και πώς θα πάψει να αποτελεί εξουσιαστικό μονοπώλιο υπέρ των λίγων;

- Πώς μπορεί να οργανωθεί μια κοινωνική και κοινοτική συνεργασία, η οποία δεν θα διαμεσολαβείται στην πορεία κυρίως από τους κρατικούς μηχανισμούς-πώς θα μετασηματισθεί το «απλό κρατικό» σε «κοινωνικό-δημόσιο»;

Δεν πρέπει να μας κάνει πια εντύπωση, αλλά καμία σήμερα αριστερή, σοσιαλιστική ή κομμουνιστική οργάνωση ή κόμμα διεθνώς δεν συζητά για αυτά τα πολύ σοβαρά ζητήματα ούτε τα θέτει καν. Σαν η αναφορά στον σοσιαλισμό και τον κομμουνισμό να μην είναι

«σοβαρή», να επικαλύπτεται από τον **κυνισμό** και να συγκαλύπτει τρόπους ύπαρξης και αναπαραγωγής, επιβίωσης και διαχείρισης της ζωής μέσα στον καπιταλισμό της κρίσης.

7. Το «υποδέεστερο», πλην πολύ πιθανό, ενδεχόμενο της βαρβαρότητας, καιταλιστικής είτε μετακαπιταλιστικής. Με βάση τα παραπάνω, σήμερα φαντάζει και ίσως είναι ουσιωδώς πολύ πιθανότερη μια καταστροφική πορεία του διεθνούς ανθρώπινου πολιτισμού παρά η κομμουνιστική ρεαλιστική ουτοπία-ιδίως το ενδεχόμενο ενός καταστροφικού παγκόσμιου πολέμου, ακόμη και με πυρηνικά όπλα, σήμερα μοιάζει πάρα πολύ πιθανό.

Το ενδεχόμενο του κομμουνιστικού μετασχηματισμού είναι, αντικειμενικά μιλώντας, στην ασθενέστερη και στην πιο «απίθανη» θέση εδώ και δύο αιώνες, από τότε που γεννήθηκε ο Μαρξ: για μια μεγάλη πλειοψηφία στην Δύση το να μιλάς για τον κομμουνισμό είναι κάτι λιγότερο πειστικό από το να μιλάς για τους Αρειανούς.

Αξίζει, όμως, να επιμείνει κανείς σε αυτό, στον βαθμό που καμία άλλη εναλλακτική δεν εμφανίζεται έναντι της καταστροφής του πλανήτη και του ανθρώπινου πολιτισμού και που δεν υπάρχει καμία απολύτως πιθανότητα εκκοινωνισμού ή εκδημοκρατισμού του σύγχρονου καπιταλισμού. Η επιστροφή στον Κένυς και στο κοινωνικό κράτος προνοίας δεν προτείνεται σοβαρά από καμία πλευρά, παρά το ότι αποτελεί το υπόρρητο φανταστικό πεδίο και επιθυμία σχεδόν όλων των «Αριστερών» παγκοσμίως, μαρξιστικών και μη.

Επίσης, ενδεικτική της ιδεολογικής υποχώρησης της Αριστεράς είναι η άκριτη υποστήριξη και υπόκλιση μερίδων της Αριστεράς προς δυνάμεις που αντιπαλεύουν γεωπολιτικά τις δυτικές ιμπεριαλιστικές δυνάμεις από καπιταλιστική σκοπιά, όπως η Ρωσία και η Κίνα, ή και προς τερατώδη αυταρχικά καθεστώτα ασιατικού δεσποτισμού όπως η Βόρειος Κορέα ή απλώς αυταρχικά καθεστώτα όπως η Συρία... Και βέβαια, η κουλτούρα της πολύμορφης επιστροφής στην «πατρική φιγούρα» του σταλινισμού και της αποδοχής ως «ακραία αντικαπιταλιστικών» όλων των ολοκληρωτικών μορφών που μοιράσθηκε με τον ιδιωτικό καπιταλισμό ο «σοσιαλιστικός» κρατικός καπιταλισμός του 20ου αιώνα.

8. Η ένταση και η ποιότητα της απαιτούμενης προσπάθειας. Η δημιουργία ενός σύγχρονου κομμουνιστικού ρεύματος και μιας νέας εργατικής-λαϊκής ταξικότητας απαιτεί δυνάμεις και προσπάθειες, αναγνωρίσεις και παραδοχές ηττών, επαναπροσδιορισμού, ριζικά σημαντικότερους από το παρελθόν, μια ριζική υπέρβαση των κινημάτων του 20ου αιώνα, ενσωματώνοντας ό,τι θετικό περιείχαν. Τόσο μεγάλη προσπάθεια που να επιτρέπει κάποιες αμφιβολίες για το εφικτό της, χωρίς να την αποκλείει πάντως σε καμία περίπτωση.

Απαιτεί μια εκτεταμένη πολιτισμική εξέγερση κατά των μορφών ατομικισμού και ναρκισσισμού, από θέσεις κοινότητας και συλλογικότητας που δεν αίρουν αλλά εμπλουτίζουν την ατομικότητα.

Είναι μια πολύ επίπονη διαδικασία, που θα χρειαστεί να απασχολήσει τις καλύτερες δυνάμεις μιας γενιάς ολόκληρης ή μάλλον πολύ περισσότερων. *Με την αίσθηση ταυτόχρονα ότι η νίκη κάθε άλλο είναι παρά βέβαιη.* Η αποκατάσταση μιας «εργατικής κοινότητας», όπου τα πάμπολλα πολιτιστικά εμπόδια θα είναι λιγότερο σημαντικά από «αυτά που ενώνουν» είναι η αβέβαιη αλλά αναγκαία προϋπόθεση μιας τέτοιας προσπάθειας. Αν αυτό καταστεί οριστικά αδύνατο, η όλη προσπάθεια θα καταστεί αδύνατη και η φιλελεύθερη και καπιταλιστική βαρβαρότητα θα νικήσει ως τάση.

9. «Κομμουνιστική» φανταζιά ή ψευδαισθησιακή υπερφιλολογία χωρίς ουσία και χωρίς υλική δύναμη- ο κομμουνισμός ως διανοητικό εμπόρευμα. Τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται μια πληθωρική φιλολογία για τον κομμουνισμό, μεταμαρξιστικής ή «αυτόνομης» κατεύθυνσης, η οποία μόνο σύγχυση και αποδιοργάνωση δημιουργεί.

Ο κομμουνισμός των Νέγκρι-Χαρντ ως το «πλήθος» των ναρκισσιστικών ατομικότητων και διαταραχών, ως η δήθεν ήδη επικράτηση της πληροφορικοποιημένης μισθωτής εργασίας, κάτω από μια δήθεν αδύναμη καπιταλιστική κρούστα.

Ο κομμουνισμός ως «από μηχανής Θεός» ή ως το αναμενόμενο «θαύμα» κατά τον Μπαντιού. Ο κομμουνισμός ως μια οργάνωση κοινοτήτων ή κινημάτων που παρακάμπτει το «βρώμικο» αλλά κρίσιμο πρόβλημα του αστικού κράτους ή το περικυκλώνει ή το αγνοεί (μοντέλο των Ζαπατίστας ή του Χόλλογουαι).

Ο κομμουνισμός της ατομικής ανθρωπιστικής αλληλεγγύης και μόνο, ο φιλανθρωπικός κομμουνισμός.

Ο κομμουνισμός ως καθημερινή ψυχαγωγία ή ως βίωση απόλαυσης (Ζίζεκ, σύγχρονες ερμηνείες του Ντελέζ ή του Λακάν).

Ο κομμουνισμός ως παίγνιο και διαρκής απόλαυση ή αυτοπραγμάτωση μέσα στο κίνημα. Ο κομμουνισμός ως λατρεία των ηττών μας (παραφθορά των σωστών ιδεών του Βάλτερ Μπένγιαμιν).

Ο κομμουνισμός ως βασικά το «πραγματικό κίνημα», ως η «αυτοαξιοποίηση» ή η «κομμουνιστικοποίηση» (“communistisation”) του άμεσου παρόντος, ως η ραγδαία ανάπτυξη

των τωρινών επικοινωνιακών μορφών και των μορφών κινητοποίησης-μια συμπτωματική και μάλλον εσφαλμένη ανάγνωση του κειμένου της «Γερμανικής Ιδεολογίας».

Ο κομμουνισμός ως η «δικαιωμένη επιστροφή του Στάλιν» μέσα από τις φιλοσταλινικές τερατολογίες του τύπου των απόψεων του καθηγητή Grover Furr για την σχέση Τρότσκυ-Ναζισμού (“Chrutscheff Lied” , 2011) ή του Λούντο Μάρτενς («Μια άλλη ματιά πάνω στον Στάλιν») κλπ.

Σύγχυση προκαλεί, τέλος, και η σύνδεση του κομμουνισμού με την θολή πλέον έννοια της «Αριστεράς», η οποία καλύπτει σχήματα από τον ΣΥΡΙΖΑ και την σοσιαλδημοκρατία ως την «αντικαπιταλιστική Αριστερά». Μια έννοια που δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι εξυπηρετεί πια το στρατηγικό σχέδιο. Η έννοια της «Αριστεράς» είναι ένα βαρύ φορτίο που πρέπει κάποια στιγμή να εγκαταλείψουμε.

10. Ο κομμουνισμός: οργάνωση του κοινωνικού εμφυλίου ή τίποτε. Ο σύγχρονος κομμουνισμός, υπό την αίρεση της αβέβαιης αναγέννησής του, δεν μπορεί να είναι τίποτε από όλα αυτά ως κύρια μορφή και διάσταση. Όσο κι αν αυτό ακούγεται πολύ «κλασικό», ο κομμουνισμός είναι κάτι πολύ παραπάνω και πολύ πιο σοβαρό από το να περνάμε καλά ως κινηματική εμπειρία και να «αυτοαξιοποιούμαστε», όπως έλεγαν οι Ιταλοί Αυτόνομοι, όσο ουσιώδες και αν μας είναι αυτό. Είναι ένας απόλυτα ανατρεπτικός και καινοτόμος νέος τρόπος παραγωγής εν δυνάμει με μεγάλα ρίσκα και μεγαλύτερες ακόμη δυσκολίες. Δεν μπορεί να υπάρξει ή να ανακατασκευαστεί κανένας σύγχρονος κομμουνισμός παρά με την έννοια της προετοιμασίας μιας δυναμικής κοινωνικής πλειοψηφίας (εργάτες, κατώτεροι υπάλληλοι, νεολαία και διανοήση, επισφαλής και μαύρη, εργασία, ντεκλασέ μεσαία και μικροαστική τάξη, άνεργοι, μικρομεσαίοι αγρότες, φτωχοί πάσης φύσεως κλπ) *για μια μορφή παρατεταμένου εμφυλίου πολέμου, για μια μορφή καλής επίγνωσης των εχθρών και των φίλων, για μια διαρκή έκτακτη ανάγκη, για την κατάληψη και ριζικό μετασχηματισμό της εξουσίας και της παραγωγής.* Λαμβανομένου δε υπ’ όψιν ότι το κοινωνικό μπλοκ του αντιπάλου σε καμία περίπτωση δεν εξαντλείται σε μια περιορισμένη αριθμητικά μειοψηφία, όπως αστόχαστα συχνά λέμε.

Κανένας νέος τρόπος παραγωγής, πόσο μάλλον ένας εξισωτικός τρόπος παραγωγής, που έρχεται να αντικαταστήσει την ταξική κοινωνία χιλιάδων ετών, δεν επιβλήθηκε χωρίς μορφές εξέγερσης και - σε σημαντικό βαθμό βίαιου- εμφυλίου πολέμου κατά των κρατούντων. Το πώς μπορεί να προκληθεί και να επεκταθεί μια τέτοια δυνατότητα είναι, ζήτημα πολιτικό, κοινωνικό, ιδεολογικό αλλά και στρατιωτικό σε τελική ανάλυση (πράγμα που παλιότερα, αν και άστοχα, είχε επισημάνει ο Ρ. Ντεμπραί, τότε σύντροφος του Τσε, στο

βιβλίο του (1967) «Επανάσταση μέσα στην Επανάσταση»), και πρέπει να γίνει αντικείμενο βαθύτερης μελέτης και συζήτησης από συλλογικά σχήματα και οργανώσεις και όχι μόνο από μεμονωμένα άτομα ή στοχαστές. Η θεωρία μπορεί να θέσει μόνο το ζήτημα και όχι να το επιλύσει.

Αυτό που σίγουρα δεν μπορεί και δεν πρέπει να κάνει το κίνημα είναι να συνεχίσει να δίνει την έμφαση στις ψευδοεκλογές της μεταδημοκρατίας ή της «μη -δημοκρατίας», στην χώρα μας ή αλλού. Ή στην «μαγαζοποίηση» και διαρκή φθοροποιό/ανασχετική λειτουργία με άκριτο τρόπο των άγονων κληρονομιών του παρελθόντος.

Ή στην στήριξη των «κινήματων μόδας» που αναδεικνύονται κατά καιρούς.

[1] Η Ιταλία και τα εργαστήρια κοινωνικών αγώνων και πειραματισμών που εμφανίστηκαν σε αυτήν μεταξύ 1967 και 1977 ήταν ό,τι πιο προχωρημένο γέννησε το τρίτο επαναστατικό κύμα. Η μεγάλη ήττα του εργατικού κινήματος στην ΦΙΑΤ το 1980 ήταν το τέλος των πειραμάτων και η αρχή ριζικής αντιστροφής της ιταλικής κοινωνίας.